

Tilburg, 16 juli 2020

Aan: Stuurgroep Regionale Energie Strategie MRE
t.a.v. de heer Frans Kuppens
Postbus 985
5600 AZ Eindhoven

Verstuurd per mail aan: energie@metropoolregioeindhoven.nl en
bestuurssecretariaat@cranendonck.nl

Kopie verstuurd aan College van Gedeputeerde Staten en gemeenten

Kenmerk: EN 03.10-1804-sl
Betreft: reactie op Concept-RES MRE

Geachte heer Kuppens,

Met dit schrijven reageren de Brabantse Milieufederatie, Natuurmonumenten en Brabants Landschap graag op uw document "Concept Regionale Energiestrategie Metropool-regio Eindhoven: Energiek en Innovatief!" van april 2020.

Als natuur- en milieuorganisaties maken wij ons zorgen over de CO₂-uitstoot en daarmee gepaard gaande klimaatverandering en zijn wij voorstander van een versnelde energietransitie van fossiele naar hernieuwbare energie. Dit zien wij als een maatschappelijke opgave met impact op natuur en landschap, waarbij natuur- en milieubelangen dan ook volwaardig moeten worden meegenomen.

We zijn als natuur- en milieuorganisaties voornamelijk bij het RES proces in MRE betrokken door deelname aan diverse werkateliers. Daarnaast hebben we samen met Staatsbosbeheer nog een verdiepende sessie gehad over natuur en landschap. Als we de procesparticipatie van uw RES vergelijken met de andere drie in Brabant, dan moeten we helaas constateren dat we als natuur- en milieuorganisaties niet vertegenwoordigd zijn in de stuurgroep (zoals bij Hart van Brabant) of bestuurlijke klankbordgroepen (zoals in West-Brabant en Noordoost Brabant). Verder zien we ook weinig in deze RES terug van de "14 aanbevelingen voor een succesvolle RES" die de BMF heeft gedaan in haar Manifest, waarnaar u wel verwijst op pagina 10. Ook lijkt de visie van de gezamenlijke Brabantse natuur- en milieuorganisaties "De energieopgave en het Brabantse landschap" niet benut. Dat blijkt met name uit de kaart met zoekgebieden voor wind en zon, waarop gebieden staan die in onze ogen juist gevrijwaard zouden moeten blijven van windturbines vanwege ligging in het Natuurnetwerk Brabant en/of vanwege de ongestoorde horizon van grote natuurgebieden, een kwaliteit van formaat in een regio waar verstedelijking op zoveel plekken al de horizon bepaalt.

Daarom, nu de Concept RES gereed is en openbaar gemaakt is, maken we graag van de gelegenheid gebruik om aandachtspunten en suggesties mee te geven voor verdere invulling naar de RES 1.0. Daarbij doen we direct het aanbod om intensiever bij de RES 1.0 betrokken te worden.

We bouwen de navolgende reactie op aan de hand van de onderdelen uit de Handreiking afwegingskader (NP-RES):

- **Kwantiteit Elektriciteit en Kwantiteit Warmte:** het resultaat hiervan is de totale energie-opgave waar de regio op inzet.
- **Zorgvuldig ruimtegebruik:** dit gaat over de mate waarin bij de keuzes rekening wordt gehouden met gebied specifieke kenmerken en ruimtelijke principes (denk aan landschap, meervoudig ruimtegebruik, combineren van opgaven).
- **Bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak:** dit gaat over de betrokkenheid van overheden, burgers en maatschappelijke organisaties bij de totstandkoming van de RES en de koppeling met andere transities.
- **Energiesysteemefficiëntie:** dit gaat met name over energie-infrastructuur en boven-regionale afstemming.

Kwantiteit Elektriciteit en Kwantiteit Warmte

- De regio stelt een 'bod' voor elektriciteitsopwekking vast van 2 TWh. Dat is wat ons betreft een goed ambitieniveau voor deze regio.
- Voor de warmtetransitie is geen ambitie voor 2030 opgenomen. In het Klimaatakkoord wordt landelijk gestreefd naar het verduurzamen van 1,5 miljoen woningen. Voor de RES regio MRE zou dat neerkomen op zo'n 86.000 woningen in 2030 (op basis van dezelfde verdeelsleutel als de 35 TWh (2/35ste deel)). Met uitzondering van energiebesparing (zie volgende punt) zien we hiervan nog geen concrete uitwerking in uw Concept RES. Ter inspiratie verwijzen wij graag naar het project Thuisbaas van Urgenda (<https://www.thuisbaas.nl/>), waarbij woningen voor circa 30.000 euro worden verduurzaamd met een integrale systeemaanpak die bewoners ontzorgt en lokaal/regionaal voor veel werkgelegenheid zorgt.
- Besparing krijgt in de RES expliciete aandacht en dat is wat ons betreft terecht, want voor elke Joule besparing hoeft minimaal drie Joules minder energie opgewekt te worden. U stelt geen ambitieniveau vast voor 2030, maar gaat voor "maximale besparing". Dat oogt ambitieus, maar in de praktijk zullen beperkte tijd, capaciteit en financiële middelen grenzen stellen aan wat maximaal haalbaar is. We roepen u op om een duidelijk doel te bepalen, bijvoorbeeld 50% energiebesparing in 2030 voor elektriciteit en warmte. Dan weet iedereen waarop activiteiten gericht moeten zijn. Overigens gaat u in hoofdstuk 5 over duurzame warmte uit van een besparing van 24% in 2050. Dat is wat ons betreft geen 'maximale inzet'.
- Er is nog geen verdeling gemaakt in de verschillende energiebronnen, zoals zon-op-dak, zon op verharde oppervlakten, zon op land, windenergie, en andere energievormen. Dat maakt het lastig om een gedegen beoordeling te geven van deze Concept RES. We roepen u op om hierover snel duidelijkheid te geven. Daarbij stellen wij voor om energieverbruik en -opwekking nadrukkelijk bij elkaar te plaatsen in en rond stedelijke gebieden. Een sterke ambitie voor zon op dak (zoals RES Noordoost Brabant met 40% van de grote daken), alsook op parkeerplaatsen en parkeergarages, hoort daarbij. Voor een Brainport regio verwachten wij een sterkere inzet op innovaties, zoals zon op gevels.

- We missen expliciet aandacht voor zon op kleine daken. Deze worden nu in deze Concept RES meegerekend als besparing, maar boven de (autonome landelijke ontwikkeling van) 7 TWh telt dit wel mee in de extra opgave voor grootschalige opwekking¹. Bij de RES MRE gaat dit bijvoorbeeld over de extra 33% elektriciteitsbehoefte door elektrificatie bij de warmtetransitie.

Zorgvuldig ruimtegebruik

- Als natuur- en milieuorganisaties maken we ons grote zorgen over de afwegingen die zijn gemaakt om te komen tot de zoekgebieden voor grootschalige opwekking in het buitengebied. U lijkt grotendeels de volgende redenering te volgen: waar zijn gebiedsopgaven, en kan energieopwekking een bijdrage leveren aan deze opgave? Daarbij kijkt u ons inziens vooral naar de financiële en economische bijdrage die energieopwekking kan bieden, en veel minder of niet naar de ecologische en landschappelijke bijdragen. Het resultaat is dat u gebiedsopgaven voor natuurontwikkeling automatisch aanwijst als zoekgebied voor grootschalige zon en wind. Dat is onjuist en ongewenst.
- Zo zien wij nu zelfs grote zoekgebieden voor wind/zon in figuur 4.9 die een forse overlap vertonen met bestaande natuurgebieden binnen het Natuurnetwerk Brabant, zoals de Groote Heide, Dommeldal bij knooppunt De Hogt en bij Borkel, het noordelijke deel van de Strabrechtse Heide, de Herbertusbossen, Somerense Heide, De Scheeken in Het Groene Woud, de Stippelberg en nog een aantal andere natuurgebieden. Wij maken hiertegen ernstig bezwaar. Wij verzoeken u dringend om alle gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Brabant, alsnog te schrappen uit de kaart met zoekgebieden. Het Natuurnetwerk Brabant leent zich in onze ogen het minst van alle gebieden voor wind en zon. Aangezien, op een beperkte uitzondering na, wind en zon in het NNB ook in de provinciale Interim Omgevingsverordening (IOV) is uitgesloten, is de kaart met zoekgebieden in de RES ook strijdig met de IOV.
- In het kader van natuurontwikkeling zien wij wel kansen om de *opbrengsten* van wind- en zonne-energie in te zetten om nieuw bos te realiseren, maar dat betekent niet automatisch dat de windturbines en zonnenvelden ook fysiek gelegen moeten zijn *in* deze nieuwe natuur. Wat betreft zogenaamde windbossen, waar windturbines wel in natuur zijn geplaatst, denken wij vooral aan de grootschalige jonge ontginningen, met name in de Peelregio. Daar kunnen door een goed landschapsontwerp met de opbrengst van windturbines substantiële nieuwe bossen gerealiseerd worden buiten het Natuurnetwerk Brabant. De grotere bosgebieden in de Peelregio kunnen op deze wijze structureel met elkaar verbonden worden.

Verder lijkt u een optimistische aanname te doen omtrent de financiële revenuen van windparken en zonneweides om (ruimtelijke) gebiedsopgaven te kunnen financieren. Met de teruglopende SDE++ subsidies en de benodigde rendementen die investeerders, en ook investerende burgers, verwachten, is dit maar zeer de vraag. Temeer, omdat een groot deel van de zoekgebieden gelegen is op plekken waar geen of onvoldoende netcapaciteit beschikbaar is. De investeringen voor aansluitingen doen de business case voor wind- en zonprojecten geen goed. Kortom, we roepen u op om de sterke koppeling

¹ Zie het Klimaatakkoord paragraaf C5.10 (p. 182) en paragraaf D7 (p. 224)

tussen energieopwekking en financiering van gebiedsopgaven los te laten en vooral in te zetten op de koppeling tussen energieverbruik en -opwekking.

Overigens is er weinig draagvlak voor windturbines in bossen. Zo is 87% van de inwoners tegen wind boven bos, blijkt uit uw eigen flitspeiling in bijlage 4.

- De zonneladder die u hanteert, is zeer grofmazig met slechts drie treden. Hierbij zijn geen uitsluitingsgebieden gedefinieerd, zoals natuurgebieden. Wat ons betreft biedt dit onvoldoende kaders voor uw eigen leidende afwegingsprincipe 'focus op maximaal behouden van ruimtelijke kwaliteit'. We raden u aan om de [Constructieve Zonneladder](#) van de Natuur-en Milieufederaties te hanteren.
- Voor windenergie hanteert u geen enkel ladderprincipe. Uit de flitspeiling (bijlage 4) blijkt dat mensen liever wind langs infrastructuur zien, dan in een weiland of een bos. Om de ruimtelijke kwaliteit 'maximaal te behouden' stellen wij voor dat u een windladder opneemt:
 - 1) nabij bedrijventerreinen, gebieden bestemd voor stedelijke ontwikkeling, langs infrastructuurle werken,
 - 2) grootschalige klei- en komgronden, grootschalige jonge heideontginning, Peelontginningen, vrijkomende agrarische bebouwing,
 - 3) nieuwe bossen (niet zijnde NNB),
 - 4) in beginsel ongeschikt: kleinschalige landschappen, beekdalen, Maasuiterswaarden, NNB, weidevogelgebieden.

U ziet dat we niet principieel tegen windbossen zijn, maar wel als deze worden aangelegd zonder duidelijke ecologische of landschappelijke inbedding.

- Wij lezen dat de focus van de RES gericht is op 'het maximaal behouden van de ruimtelijke kwaliteit'. Daarbij wordt echter in de RES zon en wind alleen benaderd als kans om ruimtelijke opgaven te koppelen. Maar niet altijd is wind/zon te realiseren met behoud van ruimtelijke kwaliteit. De ruimtelijke kwaliteit kan juist ook ernstig worden aangetast door bijvoorbeeld windturbines. Daarom pleiten wij ervoor (zie ook onze visie "[Energie-opgave en het Brabantse landschap](#)") om, naast het Natuurnetwerk Brabant, ook ongestoorde horizons van grotere natuurgebieden, de zogenaamde ongerepte natuurpanorama's, te vrijwaren van windturbines.

Voor de Metropoolregio Eindhoven zijn de ongerepte natuurpanorama's: het gebied ten zuiden van de A67 (tussen Veldhoven en Lierop) tot aan de Belgische/Limburgse grens, de Peelnatuurgebieden met omgeving, Dommeldal/Het Groene Woud, de zone van natuurgebieden vanaf de Oirschotse Heide in zuidwestelijke richting tot en met De Utrecht/Belgische grens, Cartierheide en ruime omgeving. Deze ongerepte natuurpanorama's dienen gevrijwaard te worden van windturbines.

- De Concept RES kiest niet expliciet voor concentratie van windturbines. Wij roepen u op om daar wel expliciet voor te kiezen, om een 'confetti' van windturbines in het landschap te voorkomen. De keuze voor het combineren van windlocaties met grootschalige zonnevelden vinden wij in beginsel positief, mits dit zorgvuldig is ingepast in de natuur en het landschap ter plaatse.

- Bij geothermie en funderingspalen voor windturbines vragen wij expliciet aandacht voor de geologische structuren en breuken in de ondergrond.

Bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak:

- We zijn in beginsel positief over het opnemen van 'lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie'. Maar ook hier, net als bij 'maximale energiebesparing' zullen praktische beperkingen de grenzen van het mogelijke bepalen. In plaats van het maximaal haalbare te laten afhangen van praktische zaken, zien we liever een concrete minimum doelstelling opgenomen, zoals het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom. Daarbij gaat het niet alleen om 'eigendom' in juridische zin, maar ook om zeggenschap en gelijkwaardigheid.

Om gelijkwaardigheid en zeggenschap mogelijk te maken vragen we extra aandacht voor het ondersteunen en versterken van lokale partijen en energiecoöperaties op regionale schaal. Denk daarbij niet alleen aan financiële ondersteuning (bijvoorbeeld met een Ontwikkelfonds), maar ook aan het ondersteunen van kennis, kunde en professionalisering van de burgerbeweging.

- We zijn positief over het doorlopen van een plan m.e.r. procedure. Dit draagt bij aan verbetering van de kwaliteit van besluitvorming, een snellere uitvoering van energieprojecten en borging van participatie.
- Over de wijze waarop u invulling geeft aan procesparticipatie bij de RES hebben wij in onze inleiding reeds enige woorden gewijd. We bepleiten dat de milieu- en natuurbelangen nadrukkelijker betrokken moeten worden in de uitwerking naar de RES 1.0. In bijlage 3 'Aanpak communicatie en participatie' worden de natuur- en milieuorganisaties niet eens genoemd als relevante doelgroep. We hopen dat u deze omissie snel herstelt. Wij zijn in ieder geval graag bereid om, samen met onze lokale aangesloten groepen, constructief mee te werken.
- We roepen u op om ook jongeren een stem te geven, bijvoorbeeld door de JongRES vertegenwoordiger een plek te geven in de Stuurgroep, zodat jongeren structureel betrokken worden bij de RES 1.0.

Energiesysteemefficiëntie

- In de paragraaf over de impact op het elektriciteitsnetwerk is te zien dat de meeste middenspannings- (MS) en hoogspanningsstations (HS) gelegen zijn ten noorden van de A67. Ten zuiden van de A67 is er alleen het station Maarheeze. Wel zien we dat bijna de helft van de zoekgebieden gelegen is ten zuiden van de A67. Dat betekent een enorme opgave voor de aanleg van nieuwe infrastructuur en bijbehorend ruimtebeslag voor de nieuwe MS en HS stations, in een gebied met veel natuur en ruimtelijke kwaliteit. We vragen u om hier een kritische en weldoordachte afweging te maken inzake maatschappelijke kosten en baten. Het lijkt ons, zowel economisch als landschappelijk gezien, beter om vraag en aanbod dichter bij elkaar te situeren.
- Bij nieuwe tracés voor energie-infrastructuur vragen wij extra aandacht voor verstoring en aantasting van natuurgebieden. We zijn tegen aanleg van energie-infrastructuur in het Natuurnetwerk Brabant.

We hopen dat we met bovenstaande punten een kritische, doch constructieve bijdrage aan de RES MRE kunnen leveren. We ontvangen graag een reactie hoe u deze inbreng verwerkt in de RES 1.0. Tevens bieden wij aan om nauwer betrokken te worden bij de verdere uitwerking van de RES.

Voor inhoudelijke vragen kunt u contact opnemen met Sandor Löwik, beleidsadviseur Energie, van de Brabantse Milieufederatie: sandor.lowik@brabantsemilieufederatie.nl of op telefoonnummer 06-15350211.

Met duurzame groet,
mede namens Brabants Landschap en Natuurmonumenten,

<<handtekening>>

Femke Dingemans,
directeur Brabantse Milieufederatie